

Droneøjets menneskejagt

En kold krop i et koldt monster. Grégoire Chamayou's *Théorie du drone* er en skarp diagnose om en teknologi der er i færd med fuldkomment at ændre på vores forståelse af krigsførelse, både teknologisk, etisk og politisk.

ALEXANDER CARNERA

Forfatter og essayist.

PILOT: Kan du zoome lidt mere ind, wow ...

SENSORISK OPERATØR: Der er mindst fire mænd på pickuppens lad.

PILOT: Hvad med fyren under den nordlige pil? Ser det ud som om han holder på noget henover sit bryst?

SENSORISK OPERATØR: Ja, det er sært hvordan de alle sammen synes at have et koldt sted på deres bryst.

PILOT: Det er noget af det de har gjort på det seneste, spundet deres synlige ting ind i deres mandetøj så du ikke [positivt] kan identificere det.

Efter at have kysset sin hustru farvel og kæmpet sig vej gennem morgentrafikken, sætter fjernsynskrigeren sig ned i stolen for at se på fjernsyn dagen lang. Sådan indleder en fjernstyret operatør sin dag på «kontoret» der for af flere iagttagere betegnes som et enerverende og kedeligt arbejde. Herfra styrer han én eller flere droner der i det amerikanske hærs vokabular defineres som «et til lands, havs, eller luftbåret fartøj der styres fra afstand eller kontrolleres automatisk.» Der findes flere typer af droner, de som betjenes på afstand eller autonome robotter. Nutidens droner kombinerer i praksis begge disse. I dag betyder en drone primært et ubemandet luftfartøj eller ubemandet kampfly. Deres historie er historien om øjet forvandlet til et våben, til et flyvende højtopløsende videokamera armeret med missiler.

Siden 2004 er anvendelsen af dette våben steget eksponentielt. I USA trænes flere droneoperatører end piloter til kamp- og bombefly tilsammen. I skrivende stund er mere end 60 000 droner af forskellig slags til rådighed. Mere end 160 af disse er såkaldte dræberdroner. For militæret og CIA er brugen af sidstnævnte med årene blevet del af en rutine og bruges ikke kun i væbnede konflikter som Afghanistan men også i lande der det officielt er fred, det være Somalia, Yemen og fremfor alt Pakistan, hvor CIA iværksætter et droneangreb hver fjerde dag. Dødstallene mellem 2004 og 2012 i Pakistan alene varierer fra 2640 til 3474. Mens det amerikanske forsvarsbudget siden 2013 er faldet indenfor flere områder steg ressourcerne til de ubemandede våben med 30 procent. Der er tale om en strategisk plan der udgør en hjørnesten i Obamas officielle antiterror doktrin: «drab snarere end tilfangetagelse.» Tortur og Guantánamo erstattes med målrettet eliminering og dræberdroner.

Den franske filosof Grégoire Chamayou's *Théorie du drone* fra 2013, som nu foreligger i engelsk oversættelse som *A Theory of the Drone*, følger efter hans ligeså fascinerende *Les Chasses à l'homme* (*Manhunts. A Philosophical History*, 2010/2012). Bogen er en filosofisk refleksion over et fremmed materiale, et uidentificerbart voldeligt objekt. Så snart man begynder at tænke over dette objekt opdager man at de gængse kategorier ikke længere slår til. Forvirring opstår både hvad angår forestillinger om steder og zoner, om dyder og tapperhed, og om krigsførelse eller konflikt. Dette fører til en krise i vores forståelse af hvad krig er og hvad liv er.

USÅRLIGHEDENS MYTE

Hvad involverer nærmere en teori om droner? En ledetråd henter Chamayou hos den franske filosof Simone Weil der i Europas mørkeste år omkring 1930 advarede de krigsførende nationer om den væbnede vold: «Den mest mangelfulde metode er den der fokuserer på målet og ikke på det middel der anvendes.» Jo mere man studerer et våben og dets karakteristika, jo mere forstår man noget der ikke handler om teknologi, men om poli-

tik. Det afgørende er ikke så meget hvordan apparatet virker, men at opdage implikationerne for dets måde at virke på, for de handlinger det implicerer. I stedet for at fundere over om målet retfærdiggør midlet, skal man spørge til hvilke virkninger valget af dette middel fører med sig. I stedet for at søge efter moralske begrundelser for den væbnede vold, bør man prioritere den tekniske og politiske analyse af selve våbnet.

Brugen af droner har indflydelse på de som betjener dem, på fjenden og relationen mellem disse to. Men det afgørende spørgsmål er hvordan droner påvirker selve krigens situation. Og her bliver historien om droner i Chamayou's forbilledlig klare analyse en historie om usårlighedens myte: For alle store myter om usårlighed er også historien om at fejle. Helten er usårlig, undtagen ét sted. Ingen kan trænge igennem Achilleus jernbrynje på nær ét sted, hans hæl. Herakles omslutede barnet Ajax i skinnen fra en nemeansk løve der gjorde Ajax' krop usårlig på nær i hans armhule der ikke var i kontakt med dyrets hud. Budskabet i disse og andre myter er, ifølge Chamayou, at usårligheden netop er, en myte. På trods af det magtfulde og fejlfrie billede af droner som portrætteres af industrien og den politiske elite er der tale om skrøbelige våben præget af fejl, modsætninger og politisk selvødelæggelse.

FJERNKONTROLLENS APOSTLE

Ingeniør John W. Clark gjorde i 1964 et studie af en «fjernkontrol i fjendtlige omgivelser», beskrevet i en artikel udgivet i *New Scientist*. Afstandens betydning bliver et omdrejningspunkt. Menneskets bevidsthed, skriver han, «overføres til en usårlig mekanisk krop med hvilke han håndterer redskaber som om han holdt dem med sine egne hænder.»¹ En teknologisk indretning der kan betjenes på distance implicerer derfor en organisering af rummet: en opdeling i et fjendtligt og et sikkert rum. Med en sådan maskine kan man intervenere og patruljere uden at gøre ophold i det fremmede territorium. Det afgørende er det unødvendige i at udsætte sig for fysisk fare for at kunne tjene til føden.

Vi kæmper ikke længere mod en fjende på en slagmark. Vi jager ham som en kanin.»

GRÉGOIRE CHAMAYOU, A THEORY OF THE DRONE

I droneudviklingens tidlige fase, der især går tilbage til Israels kampe mod Syrien i 1982 i Bekaa-dalen, blev droner brugt til at lokalisere luftværnsstillinger. Efter en række succesfulde operationer udtalte en israelsk ingeniør: «Alt hvad jeg gjorde var at tage et modelfly, placere et kamera i det, og tage billeder, men det startede en industri.» Begivenheden blev skelsættende for den amerikanske produktion af droner op gennem firserne. Indtil da havde droner været maskiner for overvågning og rekognisering – kun øjne, ikke våben.

I 2004 lancerede John Lockwood en internetside kaldet Live-Shot.com der for et beskedent beløb gav handikappede passioneret jagtfolk mulighed for at blive «virtuelle jægere». Takket være et kamera fikseret til en mobil underarm, forbundet med en fjernkontrol, var det muligt uden at forlade huset, at nedskyde dyr sluppet fri til anledningen på en farm i Texas. Projektet kom i moralsk stormvejr. Selv den konservative National Rifle Association nedlagde forbud med begrundelsen om at en rigtig jæger går ud i naturen. Den virtuelle nedslagtning

af dyr blev mødt med en enslydende fordømmelse, men blev kort efter taget i brug overfor mennesker uden at de samme individer havde nogen indvendinger.

Efter 11. september 2001 annoncerede George Bush en ny krigsførelse, «en krig der kræver at vi fører en ny international menneskejagt.» Denne statsdoktrin er kommet for at blive. Den nye menneskejagt bryder med gængs krigsførelse hvor to kamplinjer konfronterer hinanden. Der er ikke længere en frontlinje eller duel hvor de kæmpende står ansigt til ansigt. I det nye paradigme jager jægeren et bytte der flygter eller skjuler sig. Mens tidligere krigsførelse handlede om at indskrænke fjendens bevægelse, handler det nu om at identificere, lokalisere og opspore.

ANTIPOLITISK UDRYDDELSSTRATEGI

Dronen er en miniatureudgave af fiktionen om Guds øje. Den er allestedsnærværende: mikrokameraer i alle retninger der totaliserer perspektivet, billedindeksets arkiv der beskriver og kvantificerer ting, handlinger, navn, opkald og transkriberer aggregater af pixel til navne, verber, udsagn. Som Chamayou skriver: «Ligesom en sportskanal samler videoklip over en særlig spiller eller vindskud, bruger militæret den samme teknik i sin jagt på oprørerne.» Han anfører hvordan allerede Walter Benjamin forudsagde om den fremtidige krigsførelse at soldatens egenskaber ville erstattes af sportsmandens. Droneøjet «ser» mønstre i adfærd der kan fortolkes som en trussel og dermed et tryk på den røde knap: dræb. «Men set fra luften kan det som er et landsbymøde i Pakistan 'ligne' en militær samling.» Chamayou henviser til især en episode fra marts 2011 i Datta Khel (Pakistan) hvor mellem 19 og 30 civile blev dræbt.

Droneteknologien sætter sin tillid til kvantitativ dataindsamling på en billedskærm. Profilmotoden fungerer ud fra skemaer. Det ligner et skyggeteater, som Chamayou skriver. At leve under dette dronens blik er at leve under konstant frygt. Dronen er som myggen der ikke tillader dig at sove. Du kan ikke se den, men du kan høre den. Udryddelsesstrategiens skæbne er anti-politisk: At udslette fjenden er det samme som at fravælge enhver politisk effekt i befolkningen. Problemet er indlysende: Konfronterende militær er kontraproduktiv. Som Taliban-lederen Baitullah Mehsud har fortalt: «Jeg tilbragte tre måneder på at rekruttere 10-15 personer. Ét amerikansk angreb gav mig 150 frivillige.»

NEKRO-ETIK

Mens kamikazen implicerer en total fusion af den kæmpendes krop og våben, afspejler dronen den totale adskillelse. Kamikazen siger: Min krop er mit våben. Dronen siger: Mit våben har ingen krop. Kamikazen er den for hvem døden er sikker. Dronepiloten er den for hvem døden er umulig. De repræsenterer to modsatte poler overfor døden. Mellem de to befinder sig den klassiske kriger eller kombattant, den for hvem døden er en risiko. Men som Chamayou påpeger, reproducerer denne modsætning sig i dag som den mellem selvmordsbomben og fantombomben i fjernkontrollen. Denne polariteten har en økonomisk dimension: Dem der intet har at kæmpe med andet end deres krop og liv, i modsætning til dem der besidder kapital og materiel. De er hinandens mareridt styret af en rædsel overfor henholdsvis livet og døden. Men de har én afgørende ting til fælles: De fjerner sig fra krigen som et sted hvor man skal bekæmpe en fjende.

Droneoperationen skaber en krise i den militære etos. Soldatens kardinaldyder – mod, ofring, heroiskhed, retfærdighedssans – har ikke længere en klar ideologisk funktion. Vi har forladt Clausewitz' definition om «at